

ВИНА ЯК ОЗНАКА СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фролова Олена Григорівна

кандидат юридичних наук,

професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності

Навчально-наукового інституту права

імені князя Володимира Великого

Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

м. Київ, Україна

В складі кримінального правопорушення зміст суб'єктивної сторони характеризують певні юридичні ознаки: вина, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення. Вони тісно пов'язані між собою, проте їх зміст і значення у кожному випадку вчинення кримінального правопорушення є різними [1, с. 177].

Вина є обов'язковою ознакою у складі будь-якого кримінального правопорушення, а мотив і мета – факультативними (несамостійними) ознаками [2, с. 364], оскільки є обов'язковими для встановлення і мають вирішальне значення для кваліфікації лише завдяки вказівці на них у диспозиції норми Особливої частини КК [3, с. 286]. Визначення поняття вини ґрунтується передусім на її психологічному розумінні, підставою якого є законодавча дефініція у ст. 23 КК та визначення двох форм вини у ст.ст. 24, 25 КК (відповідно: умислу та необережності).

Аналіз складів тих кримінальних правопорушень, які посягають на фармацевтичну діяльність, дає підстави для висновку, що законодавець відображає форму вини у нормах Особливої частини КК за *різними варіантами*.

Так, **перший (безпосередній) варіант** характерний для складів, коли законодавець у диспозиції певної норми Особливої частини КК прямо закріплює умисел як форму вини. Такий варіант характерний, наприклад, для складу незаконного розголошення лікарської таємниці (у диспозиції ст. 145 КК прямо зазначається про «умисне розголошення ...») та для основного складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 321-2 КК: «умисне порушення встановленого порядку проведення ...». **Другим варіантом** є вказівка у диспозиції норми Особливої частини КК конкретного законодавчого орієнтиру, що означає певну властивість умислу (наприклад, вказівка на спеціальну *мету* [4, с. 235] вчинення певних дій [5, с. 146] у ч. 1

ст. 306 КК: «... з метою провадження незаконного обігу ...»; на *мотиви чи інтереси*, якими керується особа при вчиненні кримінального правопорушення: «корисливі мотиви чи інші особисті інтереси» у ч. 1 ст. 319 КК; на мету «вживання з метою одурманювання лікарських та інших засобів, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами» вказується у ст. 322 КК; на *спосіб* вчинення діяння в ст. 313 КК: «заволодіння ... шляхом шахрайства» (ч. 1), «шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем» (ч. 2), в ч. 1 ст. 314 КК: «введення будь-яким способом ...» тощо). **Третій варіант** властивий тим складам, ознакою яких є незаконність вчинення певних дій (їх незаконний характер [5, с. 146]), яка включає усвідомлення в певній мірі протиправного характеру вчинюваних особою дій (наприклад, в основному складі кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 142 КК, зазначається про «незаконне проведення ... дослідів над людиною», в основному складі кримінального правопорушення, який передбачений ч. 1 ст. 314 КК та включає «незаконне введення ...», або в складі, передбаченому ч. 1 ст. 319 КК: «незаконна видача рецепта ...», в складі, передбаченому ч. 3 ст. 134 КК: «незаконне проведення абортів ...» та ін.; у ч. 1 ст. 305, ч. 1 ст. 321-1 КК вказується на «фальсифіковані лікарські засоби»). **Четвертим варіантом** є описання в диспозиції норми Особливої частини КК такого характеру дій, психічне сприйняття якого властиве виключно формі умислу (прикладом вважається «вказівка на самовільний характер діяння» [5, с. 146], яка наявна у диспозиції ч. 1 ст. 132 КК на «працівника, який самочинно здобув інформацію» при визначенні дій, які передують розголошенню певних відомостей). **П'ятий варіант** характерний для складів, у конкретному змісті яких відбувається поєднання властивостей діяння та мети (наприклад, у ч. 2 ст. 134 КК таке поєднання позначається поняттям «примушування до абортів», а в ч. 4 цієї ж статті КК – поняттям «примушування до стерилізації»). Однак, в інших нормах Особливої частини КК законодавець не конкретизує форму вини та/або не наводить конкретних орієнтирів для її однозначного визначення, що можна вважати певною законодавчою вадою, яка створює труднощі у процесі кваліфікації кримінальних правопорушень. **Шостий варіант** пов'язаний з використанням такої ознаки, як «завідомо» при характеристиці певних дій з конкретними предметами. Так, зміст ознаки «завідомо» у ч. 1 ст. 321-1 КК слід пов'язувати з тим, що суб'єкт кримінального правопорушення ще до початку (тобто заздалегідь) вчинення виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання або збуту об'єктів у тому, що задумані ним дії стосуються лікарських засобів, які вже є фальсифікованими. Тому ознака «завідомо» у ч. 1 ст. 321-1 КК позначає таке усвідомлення, яке характерне лише для прямого умислу (другим орієнтиром прямого умислу в ч. 1 ст. 321-1 КК є конкретно визначена мета збуту). Схожий підхід характерний для суб'єктивної сторони в основному та кваліфікованому складах

ненадання допомоги хворому медичним працівником, що передбачені відповідно ч. 1 та ч. 2 ст. 139 КК, коли прямий умисел до ненадання допомоги зумовлюється передбаченою у цій статті КК ознакою «завідомо», тобто коли особа заздалегідь, до початку вчинення діяння усвідомлює його властивості (однією із них є спроможність ненадання допомоги утворювати «тяжкі наслідки для хворого»). Щоправда, оскільки психічне ставлення до таких тяжких наслідків характеризується необережністю, то даний приклад ілюструє лише такий компонент суб'єктивної сторони, що стосується прямого умислу до діяння у вигляді ненадання допомоги, але поза межами цього компонента залишається необережне ставлення до зазначених тяжких наслідків, з якою поєднується прямий умисел до ненадання допомоги. **Сьомий підхід** – коли законодавець закріплює вказівку на недбале чи несумлінне ставлення особи, яке є орієнтиром необережної форми вини (ч. 1 ст. 131, ч. 1 ст. 137 КК та ч. 1 ст. 140 КК).

Таким чином, будучи ознакою кримінальних правопорушень у сфері фармацевтичної діяльності, вина є важливим елементом суб'єктивної сторони кримінальних правопорушень, що посягають на фармацевтичну діяльність та потребує подальшого наукового дослідження.

Література:

1. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін, В.І. Борисов та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Тютюгіна, В.І. Борисова. 6-те вид., перероб і доп. Харків: Право, 2020. 548 с.
2. Кримінальне право. Загальна частина: Підручник / За ред. А.С. Беніцького, В.С. Гуславського, О.О. Дудорова, Б.Г. Розовського. К.: Істина, 2011. 1112 с.
3. Волинець Р. А. Злочини, що посягають на фондовий ринок: аналіз складів злочинів, особливості кваліфікації та розмежування: Навчальний посібник. Київ: Правова Єдність, 2020. 286 с.
4. Гуторова Н.О. Проблеми кримінально-правової охорони державних фінансів України: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / Гуторова Наталія Олександрівна; Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2001. 459 с.
5. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / [А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.]; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.